

men şunu fısıldayayım ki ilim tahsili çağında bulunan siz, bugün gerektiği şekilde çalışmaz, şahsiyet kazanmazsanız yarın —Allah korusun— bu kötü tiplerden birini temsil edebilirsiniz.

İlimden ve onun kazandıracağı şahsiyetten mahrum olarak iş başına getirilen insanların kapıldıkları aşağılık duygusunun bir tezahürü de şudur: yan desteklere başvurmak. İlimin biraz soğuk görünen yüzünden hoşlanmayan, kitapla ülfeti bulunmayan bu kimselerin gözünde —meselâ— idarecilik büyük bir makamdır, vesile değil bir gayedir, gelip-geçici bir nöbet değil topolanması gerekli bir nesnedir. Böyle olunca, gayeye erişmek için, önce küçük ta'vizlerden başlamak üzere mesafe kat'etmeye koyulurlar. Ardından aşağılık duygusu kamçısı, önünde ihtirasın yaldızladığı «makam» parıltısı bulunan bu yolculuğun sonu bazan hiyanete kadar varır. Evet, insafla düşünüyor, düşünerek yazıyorum: en büyük faktör olarak cehâletin doğurduğu aşağılık duygusudur ki bazı insanları, makam ihtirasına sürüklüyor ve iki ağzı da keskin o «makam kılıcı»nın kötüye kullanması suretiyle İslâm dâvâsına ihanet eder duruma düşürüyor. Bu hiyanet ya aşırı derecede ihmal, ya haklı ve faziletliyi ezme veya zâlîme yardımcı olmak tarzında gözükabilir. Bu çok müşkül noktada, Peygamber (s.a.) efendimizin şu derin mânalı duasını daha iyi anlar gibi oluyoruz: «Rah-bim! Günahumu bağışla, cahilliğimi affet» (2). Belirtmeye lüzum yoktur ki çoğunluğu teşkil eden, fedakâr ve şahsiyetli idareciler bundan münezzehtir olacaktır.

İlmî müktesebâtı zayıf olarak hayata, Türkiye'nin çeşitli fikir cereyanlarının ortasına atılan din adamını bekleyen bir âkîbet daha vardır; bir gruba, bir klik'e bağlanmak. Mürşid ve metbû durumunda bulunan bir insanın eriyerek müstersid ve tâbi' durumuna düşmesi, «İslâmî» likten başka her hangi bir vafsa, ilâve bir kelime veya terime ihtiyacı olmayan dâvâmızın lehine değil aleyhindedir. Peşin hükümlerden, hissi kararlardan, kısmen de olsa alışılmış ve kalıplaşmış fikirlerden beri olan aziz okuyucuma söylemek isterim ki insanları Allah'ın saâdet ülkesine çağırmaktan ibaret bulunan dâvâmızın, bugün, siyasî veya gayrı-siyasî her hangi bir cereyana bağlanmasına lüzum yoktur. Böyle bir şeyin lüzumlu oluşu şöyle dursun, doğru değildir, dâvâya zarar getiricidir. Yerle göğün uzantısından daha geniş bir Cennet'in de fevkalâde, en büyük saadet olan Allah rızasını (3) gaye edinmiş bir mücâhid bu az seylere, bu geçici heveslere nasıl gönül kaptırabilir? Değer hükümleri sür'atle değişen, ikbâl ve idbârî mütemadiyen yer değiştiren memleketimizde yüce İslâm dâvâsını nasıl bir gruba bağlar, mal edebiliriz? Kuvvetli hava cereyanları karşısında durabilen, dimdik ayakta kalabilen ağaç kökleri derinde olan ağaçtır. Bize bu derinliği verecek olan: varlığı zarurî iman hayatımızdan sonra kuvvetli bilgimiz olacaktır.

Bilgisiz insan, ilim sâhasından meslek seçmiş bulunan bilgisiz insan zayıf insandır, silik şahsiyettir,

cılız elemandır, tesirsiz varlıktır. Cehâletinin bahşedeceği cür'et ona hiç bir şey sağlamayacaktır. Kıyafeti ne kadar düzgün, makamı ne kadar yüce, sesinin perdesi ne kadar tiz olursa olsun o, küçük ve basit insandır. Her bilgisiz insanı kınamaya hakkımız yoktur, ama, adı üzerinde, ilim alanı kendisine meslek edinmiş insanın, sahasındaki cehâleti asla ve asla affedilemez. Böylesine tevliid ettiği bir zarar da işgal ettiği makamda İfuzulî şâgîl olmasıdır. Millet birbir emekle işinin ehli bir eleman yetiştirirse de bürokrasinin himaye ettiği beriki adam —Allah gecinden versin— ölmedikçe veya emekli olmadıkça durumu değiştiremezsiniz. O halde câhil insan—dil'im varmıyor, câhil âlim diyeceğim— fuzulî değil muzır şâgîldir. Bu duruma düşmek ister misiniz hiç!

Önemine nisbetle yine de az sayılan iki makale ile din adamı için ilmin ne kadar lüzumlu ve zarurî olduğunu ispat etmeye çalıştım. Muhâtaplarım, bütün muhterem okuyucularım birlikte, bilhassa din eğitimi veren müessesese öğrencileriydi. Nassa, akli ve mantıkî izahlara ve bir de örnekleri hiç birimizce meçhul olmayan tecrübelerle dayanarak serdedilen görüşlerimizde şayet mutabık kalmışsak hemen çalışmaya başlamalıyız. İrademize hâkimiyet sâhasında vereceğimiz savaş için Cenab-ı Hak'tan başarılar dileyelim.

Tahsil çağımızda çeşitli ilimlerle işigal etme mevkiindeyiz. Umumî kültürümüz bakımından faydalı olan bu programa metanetle sadakat göstermeliyiz. Neyi ve kimden öğrenmeyi teklif ederlerse etsinler kaçınmayalım. Resûl-i ekrem (s.a.) efendimiz: «İlim ve hikmet mü'minin aradığı şeydir, onu nerde bulursa al» (4) buyururlar.

Sonsuz kerem sahibi yüce Allah'ın lütfettiği, aziz milletimizin hazırlayıp açtığı ilim müesseselerinde ilim tahsili şerefine nâil olmuş insanlar, öğrenci ve öğretici olarak siz ve biz! Son Peygamber Muhammed aleyhisselâmın haber verdiği, vukuu muhakkak şu elim neticeden Allah'a sığınalım: «Kendisinden bir bilgi istendiği halde onu gizleyen kimse, kıyamet gününde ateşten bir gemle gemlenecektir» (5). Öyle anlıyorum ki öğretme veya öğrenme durumunda olup da vazifesini yapmayan insan bu hadisin hükmüne dâhildir.

(1) Buhâri, 3/158, K. eş-Şehâdât/B. İzâ zekkâ raculün raculen., 52/16; Müslim, 4/2296, K. ez-Zühd/B. en-Nehy ani'l-medh., 53/14.

(2) Buhâri, 7/166, K. ed-Daavâ/B. Kavlu'n-Nebiyy s.a. Allahümme' gfir li., 80/60; Müslim, 4/2087, K. ez-Zikr.../B. el-Taavvüz min şerri mâ amile., 43/18.

(3) Âl-i İmrân, 3/133; el-Tevbe, 9/172.

(4) Bk. Aclûni, Keşfu'l-hafâ', «el hikmet» mad-desi.

(5) Ebû Dâvûd, 2/288, K. el-İlm/B. Kerâhiyeti men'ul-ilm, 24/9; Tirmizî, 5/29, K. el-İlm/B. Mâ câe fi Mâmâni'l-ilm, 39/3; İbn Mâce, 1/97, el-Mukaddime/B. Men suile an ilmin fe ketemeh, Mukaddime/24.

Tasavvuf

HOCA BAHAEDDİN NAKŞBEND

Selçuk ERAYDIN
İst. Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

ADI Muhammed b. Muhammed el-Buhârî'dir. 718/1218 tarihinde Buhâra'ya 9 km. uzaklıkta Kasr-ı Hindüvân (Kasr-ı Ârifân) (1)'da dünyaya geldi (2).

Bahâeddin Nakşbend doğduğu sıralarda Hâcegân Tarikatı şeyhlerinden Hoca Muhammed Baba Semmâsi (ölm. 740/1339) (3) müridleriyle birlikte Kasr-ı Ârifân'a gelmiş ve Nakşbend'i mânevî evlâtlığa kabul etmiştir (4). Bu sıralarda yanında bulunan müridi Emir Külâl'e (ölm. 777/1375) dönerek:

«Bu erin terbiyesi sana aittir» demiştir (5).

Bununla beraber her ne kadar Hoca Muhammed Baba Semmâsi, Bahâeddin Nakşbend'i mânevî oğulluğa kabul etmiş, bilâhare tarikat ta'limi Emir Külâl tarafından ifâ edilmiş ise de; O'nun aynı zamanda «Üveysi» oluşu, yani kendisinden çok önce yaşamış bir mürşidin Abdü'l-Hâlik Gücdüvânî'nin (ölm. 617/1220-21) ruhaniyetinden istifade etmiş olması, büyük bir husûsiyet taşımaktadır. Bu sûretle de Hoca Bahâeddin'in hakikatte intisablarının Abdü'l-Hâlik Gücdüvânî'ye olduğunu söyleyebiliriz (6).

Hâcegân silsilesi Hoca Mahmûd İncir Fağnevî (ölm. 670/1271) devrinden Emir Külâl'e kadar «zikr-i aleni»ye olduğundan, bu silsileye aynı zamanda «aleniye-güyân» derler (7). Halbuki Hoca Bahâeddin Nakşbend, Hoca Abdü'l-Hâlik'in mânevî irşadının tesiriyle o zamana kadar devam-ede gelen «zikr-i aleni» yi tamamen terk ederek, «zikr-i hafî» yi ihtiyar etmiştir (8).

EMİR KÜLÂL müridleriyle birlikte «zikr-i aleni» ye başladıkları sırada, mecliste hazır bulunan Bahâeddin dışarı çıkar, bu hareketi orada bulunanlar tarafından hiç de hoş karşılanmazdı (9). Bununla beraber, Nakşbend, şeyhi Emir Külâl'e derin bir hürmet besler, hizmetinde bulunmayı arzular, daima emre âmade olduğunu hissettirirdi (10).

Bir gün Emir Külâl halvette bulunurken, beraberinde olan ashâbından bazıları Bahâeddin'in «zikr-i aleni» ye riâyet etmediğini, bunun yanı sıra bazı sıfat ve ahvâldeki kusur ve eksikliklerini söyledikleri zaman o cevap vermemiş, nihayet beş yüz müridiyle birlikte Suhar'da mescid inşâsında bulunurken, bir ara toplantı yapılarak, o güne kadar Nakşbend hakkında devam-ede gelen dedikoduları cevaplandırmış ve sözlerine devamla:

«Siz oğlum Bahâeddin hakkında çeşitli nâhoş sözler sarfediyorsunuz ve bazı hareketlerini kusurlu kabul ediyorsunuz. Bu sizin, O'nu anlamadığınızı göstermektedir. Benim O'na teveccühüm boş ve lüzumsuz değildir» diyerek, Nakşben'e olan sevgisini izhar etmiştir (11).

Emir Külâl bu konuşmasını müteâkip, dışarıda kerpiç taşımakla meşgul olan Bahâeddin'i de meclise çağırarak, herkesin huzurunda O'na:

«Oğul Bahâeddin! Hoca Muhammed Baba Semmâsi'nin: —Seni nasıl terbiye ettimse, oğlum Bahâeddin'i de sen o şekilde terbiye et— vasiyetini kusursuz yerine getirdim. Bundan böyle Türk-Tâcık demeyip müslümanları irşâda çalış» diyerek icâzet verdiğini beyan etmiştir (12)'.
Nakşbendiliğin Ahmed Yesevi ile alakalı sayılması, tarâkat piri Hoca Bahâeddin Nakşbend'in, Yesevi şeyhlerinden Kâsım Şeyh ve Halil Ata ile bir müddet beraber bulunarak, onlardan da feyz almış olmasından dolayıdır (13).

Reşehat'ın beyanına göre Bahâeddin Nakşben önceleri Mevlâna Ârif ile tanışmış ve yedi seen arkadaşlık yapmıştır (14).

Nakşbend'in Halil Ata ile buluşması, kendi ifadesine göre şu şekilde cereyan etmiştir:

Nakşbend bir gün rüyasında Türk şeyhlerinden Halil Ata'nın, kendisini bir derişe ismarladığını görür. Uyandığı zaman rüyasını annesine anlatır. Annesi, Türk şeyhlerinden nasibi olduğunu, onlarla görüşüp istifade edeceğini yorumlar.

Bu hadiseden hemen sonra rüyasında gördüğü derviş ile Buhâra çarşısında karşılaşır; kendisinin Halil Ata olduğunu öğrenir, fakat konuşmaz (15).

Akşam eve döndüğü zaman birisi gelerek Halil Ata'nın kendisini evine davet ettiğini söyler (16). Nakşbend meclise geldiğinde rüyasını Halil Ata'ya anlatmak istediğini, fakat O'nun türkçe olarak:

«Senin hatırın benim önümde ayandır» dediğini, bu hadiseden sonra kendisine karşı olan muhabbetinin ziyadeleştiğini zikreder (17).

Sonraları Halil Ata bir müddet Mâverâunnehr sultanı olmuş ve Sultân Halil ünvanını almıştır.

Hoca Nakşbend Halil Ata ile altı sene birlikte bulunmuş (18), O'ndan tarikat adâbını öğrenmiş, vermiş olduğu feyz ile sülûkta çok terakki etmiştir (19).

Reşehat Nakşbend'in iki kere hacca gittiğini, ikinci seferinde Hoca Muhammed Parsâ'nın da beraberinde bulunduğunu, Horasan'a geldikleri zaman Muhammed Parsâ'yı ashabıyla Bever yolundan Nişabur istikametine gönderip, kendisinin Mevlânâ Zeyneddin Ebu Bekr Tâibâdî ile görüşmek için Herat'a geldiğini, üç gün kalarak Zeyneddin ile sohbet ettiğini, bilâhare Hicaz istikametine hareket edip, Nişabur'da müridlerine yettiğini nakleder (20).

Nakşbend Hicaz dönüşünde bir müddet Merv'de oturup, daha sonraları tekrar Buhâra'ya gelmiş, ömrünün sonuna kadar orada kalmıştır (21).

Nakşbend'in Kasr-ı Ârifan'da bir mescid inşa ettirdiği, onun damına bizzat sırtıyla çamur taşıdığı rivayet edilir (22).

Bazı nakillerden Nakşbend'in her zaman Kasr-ı Ârifan'da oturmakla beraber, şeyhi Emir Külâl ile sohbet etmek maksadıyla sık sık Nesev'e gittiği anlaşılmaktadır. (23)

Emir Külâl hastalığının son demlerinde müridlerine Hoca Bahâeddin'e tâbi olmalarını işaret ettiği zaman, orada bulunanların ekserisi Nakşbend'in «Zikr-i alenî» de kendilerine uymadığını beyan ettikleri zaman Emir Külâl; Bahâeddin'den sâdir olan her hareketin Hakk'ın hikmetine mebnî olduğunu söyledikten sonra emrini tekrarlamıştır. (24)

Hoca Bahâeddin Nakşbend Kasr-ı Ârifan'da hastalanıp, kısa bir müddet sonra, yetmiş üç yaşında olduğu halde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Rebiu'l-evvel pazar-tesi 791/3 mart 1389. (25)

Vefâtına aşağıdaki beyitlerle tarih düşülmüştür:

«Gitti şâh-ı Nakşbend an hâce-i dünya vü din
Ol ki oldu şâh-râh-ı dîn ü devlet milleti
Oldu çün me'vâ vü menzil âna Kasr-ı Ârifân
Bu sebepten kasr-ı irfân oldu sâl-i rihleti.» (26)

(1) Kasr-ı Hindüvân'ın, Kasr-ı Ârifân olarak değişmesinde Baba Semmâsi'nin büyük rolü olduğu, Nakşbend'in doğumundan önce de bu köye sık sık gelip sohbetlerde bulunduğunu rivayet edilir. (Selâhaddin İbn. Mübarek, Enisü't-Talibin, İst. 1328, s. 16).

(2) Abbasi Halifesi el-Mehdi (158-169/776-786) zamanında Doğu Türkistan, Dokuz Oğuzlar'dan ayrılmış ve M. X. asırdan itibaren islâmiyeti kabule başlamış olan Seyhun Sahasında yaşayan Oğuz Türkleri, bu asrın sonlarına doğru islâm top-raklarına hicrete başlayarak, önce Buhâra yakınlarına yerleşmişlerdi. (Fuad Köp-rüllü, İlk Mutasavvıflar, Ank. 1966, s. 157).

H. VII. asrın başlarından itibaren Moğol Tahribatı, Mâverâu'n-Nehr, Harezmi ve Horasan'da çok daha şiddetli olmuş, islâm medeniyetinin önemli kültür merkezlerinden olan ve İmam Buhâri, İbn. Sina ve bunlara mümasil pek çok müfessir, mu-haddis, filozof ve meşâyih yetiştiren Buhâra, Cengiz Han'ın halifesi Ügedey dev-rinde (ölm. 636/1238-39) Moğollar tarafından yağma edilmiştir. (İsl. Ansk. c. II, s. 767).

Prof. Dr. Osman Turan, Cengiz Han'ın şehri 617/1220-21 tarihinde muhasara ettiğini, Cengiz'in, kal'a ve şehrin yıkılmasını emrettiğini, on iki günde yangın ve nef makinalarıyla câmi ve sarayları yakıp yıktıklarını, Kur'an-ı Kerim ve çok sayıda kitapları hendeklere attıklarını, Cengiz Han'ın yangından önce bir câmiin minberine çıkarak, hiddetini ifade eden bir konuşma yaptığını zikreder. (Prof. Dr. Osman Tu-ran, Selçuklu Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti, İst. 1969, s. 406-407).

Moğollar Buhâra'da bulunan herkesi öldürdüler, şehirden kaçıp kurtulanlardan birisi:

«Geldiler, yaktılar, yıktılar, öldürdüler, götürdüler ve gittiler» cümlesiyle bu feci durumu ifade etmiştir. (a.esr. s. 407).

Sonraları Hwarezm'li Türk valisi Mahmud Yalvaç zamanında, Buhâra kısmen imâr edildiye de, bir daha eski durumunu kazanamamıştır. (a. esr. s. 407, İslâm Ansk. c. II, s. 767).

Moğol hakimiyetinin ilk senelerinde şehir ve havalisinin nasıl idare olduğu hak-kında elde itimada değer bir bilgi yoktur. 7 receb 761/29 ocak 1273'de Buhâra, İlhan Abakan'ın serdarlarından Nikpey Bahadır'ın kumandası altında İran Moğolları tarafından zaptedilerek yedi gün talan edilmiş, şehir teslenerek, ahâlisi imhâ edil-miştir. (Hammer Tarihi, Ter. Es'ad Câbir Paşa, İst. 1324, s. 148).

632/1283'de Kaydu'nun emri ile Mes'ud bey şehri yeniden kurmak ve kaçan aha-liyi tekrar getirmek için tedbirler almış, 671/1273'de tahrip edilmiş olan Mesûdiye, yeniden inşa edilmiş ve kurucusu 688/1289'da burada gömülmüştür. (İsl. Ansk. c. II, s. 767).

Buhâra 716/1316'da İran Moğolları ile, müttefikleri olan Çağatay prensi Ya-savur tarafından bir daha tahrip edilmiş, ahâli zorla memleketlerinden çıkartılarak, Ceyhun'un güneyindeki araziye yerleştirilmiştir. (a. esr. c. II, s. 767).

Çağatay Hânedanı, daha sonra Timur ve Timur Oğulları devrinde Buhâra, Mâ-verâannehr'in siyâsi hayatında mühim bir mevkiye sahip olmamış gibi görünmek-tedir. Şehrin bu devirden evvel ve sonraki siyasi ve dinî hayatı hakkında Rusya'da pek çok yazması bulunan «Kitâb-ı Mollazâde»de tafsilatlı bilgi verildiği zikredi-lir. (a. esr. c. II, s. 768).

(3) Hoca Muhammed Baba Semmâsi, Hoca Azizân'ın (ölm. 705, 715/1305, 1315) halifesidir. Râmiten kasabasına bağlı Semmâs köyünde dünyaya geldi. Bu köy Râ-miten'e 9 km., Buhâra'ya 27 km. uzaklıktadır.

Azizân, vefatından az önce Semmâsi'yi kendi yerine geçirmiş ve müridlerine O'na uymalarını vasiyet etmiştir. (Rişehât Ter. s. 47).

(4) a. esr. s. 60, Nefehât ter. s. 418, Selâhaddin İbn. Mübarek, a.g.esr. s. 16. Kaynaklarda ceddinin kim olduğundan bahsedilmemiştir. Sadece Enisü't-Talibin:

Hoca Baba Semmâsi'nin, Bahâeddin Nakşbend doğduktan üç-dört gün sonra Kasr-ı Ârifân'a uğradığını, Nakşbend'in babasının O'na aşırı sevgisi bulunduğunu, gönlünden, oğluyla birlikte Semmâsi'nin meclisine gitmeyi arzularığını, içeriye gir-diği zaman Semmâsi'nin, kucağındaki yavruya bakarak:

— Bu bizim mânevi evlâdımızdır, dediğini; bu sırada yanında bulunan Emir Külâl'e dönerek, ileride çocuğun terbiyesiyle meşgul olmasını emrettiğini rivâyet eder. (a.g.esr. s. 16).

(5) Emir Külâl, Hoca Muhammed Semmâsi'nin halifelerinin en ileri gelenle-

rindendir. Suhar'da dünyaya gelmiştir. Külâl ora halkının lisânında çömlükçi mâ-nasına gelir.

Genç yaşlarında güreşle meşgul olmuş, Baba Semmâsi ile tanışmaları da bir güreş müsabakasında vuku' bulmuştur.

Bu tanışmayı müteakip Emir Külâl haftada iki kere —pazar ve perşembe gün-leri— Hoca'nın sohbetinde bulunmak için Suhar'dan Semmâs'a gelirdi. Suhar ile Semmâs arası takriben 45 km. dir.

Emir Külâl emir ve irşad mertebesine ulaşmaya kadar bu minvâl üzere ha-reket etmiş, Baba Semmâs'ın vefatından sonra, tarikat postuna oturmuş ve 777/1375 tarihinde Suhar'da vefat etmiştir. (Reşehat ter. s. 48-49).

(6) Nefehat ter. s. 418, Reşehat ter. s. 60, Muhammed İbn. Abdillâh Hâni, Beh-cetü's-Seniyye Fi Âdâbit-Tarikati'l-Âliyyeti'l-Hâlidîyye en Nakşbendiyye, Kahire, 1319, s. 65.

Abdü'l-Hâlik Gücdüvânî Buhâra'ya 54 km. mesafede Gücdüvân köyünde dün-yaya gelmiş ve 617/1220-21'de yine orada vefat etmiştir.

(7) Reşehat ter. s. 60.

(8) a.esr. s. 60, Nefesat ter. s. 418, Nasrullah Bahâî, Ris;le-i Bahâriyye, İst. 1328, s. 7.

(9) Reşehat ter. s. 30, 90.

(10) a.esr. s. 60, Nefehât ter. s. 418.

(11) Reşehat ter. s. 60.

(12) a.esr. s. 60.

Nakşbend'in gençliğini ve Hoca Baba Semmâsi ile olan münasebetini sadece Enisü't-Tâlibin'de görebiliriz. Bu kitabın beyânına göre; Bahâeddin on sekiz veya daha fazla yaşta iken, ailesinin kendisini evlendirmeyi çok arzuladıklarını, bu sı-rada Hoca Semmâsi'yi de davet etmek istediklerini, bu vesile ile kendisini Semmâsi gönderdiklerini anlatır.

Nakşbend Semmâs'a geldiği zaman Hocanın sohbetlerine iştirak etmiş, sohbetin kendisinde sağladığı huzuru müteakip mescide koşup, iki rek'at namaz kılarak Al-lah'a:

— İlahî! belâ yükü çekmeye kuvvet ver, bana ihsan ve inâyet eyle diye tazarrû ve niyâzda bulunmuştur.

Daha sonra Bahâeddin sabah namazını müteakib, yaptığı duânın şeyhe malûm olduğunu ve kendisine:

— İlahî! Senin rızana uygun olan ne ise, onu bu zayıf kuluna ihsan eyle, diye duâ etmesi gerektiğini, zira her zaman Hak'ın rızasını kazanmayı gaye bilen kimseye belâ erismeyeceğini; şâyet kendisi bir dostuna belâ gönderirse yine kendi inâyetiyle o dostuna kuvvet ve tahammül ilsan edeceğini, ihtiyarıyla belâ istemekte güçlük olduğunu, bu hususta küstahlık etmemek gerektiğini söylediğini zikreder. (a.g.esr. s. 18).

Daha sonra Nakşbend Semmâsi'nin vefatını müteakip, babasının kendisini Se-merkant'a götürdüğünü, oradaki dervişlerin sohbetlerine iştirak ettiğini, hepsinin hüsn-i teveccühünü kazandığını ve tekrar Buhâra'ya Kasr-ı Ârifan'a döndüğünü söy-ler. (a.esr. s. 18).

(13) Fuad Köprülü, a.g.esr. s. 92.

(14) Reşehat ter. s. 61.

(15) a.g.esr. s. 61, Nefehat ter. s. 418, Makamât-ı Nakşbend, s. 19-20, İbn. Mü-barek, a.g.esr. s. 20.

(16) Nefehat ter. s. 419.

(17) a.esr. s. 419, Reşehat ter. s. 61, İbn. Mübarek a.g.esr. s. 20.

(18) Nefehat ter. s. 419, İbn. Mübarek, a.g.esr. s. 20, Reşehat ter. s. 61. (Reşehat, Hoca Nakşbend'in Halil Ata ile birlikte on iki sene kaldığını nakleder. a.esr. s. 61).

(19) a.esr. s. 61, Nefehat ter. s. 419, İbn. Mübarek, a.g.esr. s. 20.

(20) Reşehat ter. s. 61.

(21) a.esr. s. 61.

(22) a.esr. s. 61, İbn. Mübarek, a.g.esr. s. 37.

(23) Reşehat ter. s. 62, Nefehât ter. s. 428, İbn. Mübarek, a.g.esr. s. 38.

(24) Reşehat ter. s. 61.

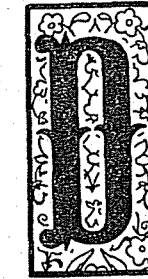
(25) a.esr. s. 62, Nefehat ter. s. 428.

(26) Reşehat ter. s. 63.

Eğitim

Eğitimde Din Eğitim ve Öğretiminin Rolü

Halis AYDIN
Kayseri Yük. İsl. Enst.
Öğretim Üyesi

DİN Eğitim ve Öğretiminin, Genel Eğitimimizdeki yerini ol-
duğu gibi tesbit edebilmek için, Eğitimin herhangi bir felsefi
görüşle bağlı kalmadan umûmî bir anlayışla tarifini yapmak
yerinde olacaktır. Buna göre Eğitim:

«Bir milletin yetişkin nesillerinin mensup olduğu bütün
değerleri, yetismekte olan nesillere bir plân ve gayeye göre
yarımın da ihtiyaçlarını dikkate alarak kazandırmak için
yaptığı her türlü çalışmadır.»

O halde Eğitim, bir milletin geleceğini teminat altına
alan, bir taraftan fertlerin değişen ve gelişen hayat şartlarına itiba-
kını sağlarken, diğer taraftan da yeni nesillerin maziden gelen ve bir
toplumu millet yapan değerlerle irtibatını sağlayan çalışmalardır. Din
Eğitiminin, Genel Eğitimimizdeki yerini bu bakımdan aramak yerinde
olacaktır.

Bir cemiyeti, dağınık bir kavim olmaktan çıkarıp, Millet olarak
yaşamalarını sağlayan, diğer millet ve Cemiyetlerden ayırdeden, onlara
vazgeçilmez yaşayış, şekil ve davranışları kazandıran, o cemiyetin mâ-
nevi değerleridir ki, bunların en başında da, dîni, lisânî ve bedîî de-
ğerler gelir. Bunlar olmadan milletleri birbirinden ayırmak, ayrı ayrı
kültür, örf, âdet ve meziyetlerinden bahsetmek mümkün değildir. Bu
değerlerin en üstünde olan Din, bir cemiyetin karakterini veren ve onu
içten birleştiren esasları ihtiva ettiği için, tarih boyunca nerede insan
var ise, orada Din olagelmıştır. Bir Sosyologumuz bunu şöyle ifade
etmektedir:

«Nerede topluluk yaşayışı varsa, orada Din yaşayışı vardır. Din
yaşayışı, bütün topluluk yaşayışının, ahlâkî, dîlî, sanatî sarmıştır. O
denli sarmıştır ki, «Din kişiliği» olmadan, millî kişilik te olamıyor. Din,
Millî şahsiyetin özüdür. Millî kişilik, Din kişiliği ile başlar, onunla ol-
gunlaşır, onunla en ideal, en mutlak varlığına ulaşır. (1)